

de faptul că ele aveau mitropoliți sau patriarhi care reclamau sprijinul brațului lumesc pentru a face să fie acceptate decretul lor, făcându-se astfel adeseori instrumente de opresiune ale Statului. Aceste biserici s-au învățat ca să considere în mod fatal ca centru al lor, nu pe Hristos, ci Seleucia sau Bagdadul. Ele trimiteau rapoartele lor acolo, mai degrabă decât să consulte pe „Acela care umblă prin mijlocul celor șapte sfeșnice de aur”. Ele primiră de acolo pe episcopii lor pentru ca să-i conducă, în loc să se bizue pe Duhul Sfânt ca să li se dăruiască darurile duhovnicești necesare pentru zidirea sfinților și propovăduirii Evangheliei. Prin același intermediu au fost introduse icoanele, contribuind astfel la slăbirea mărturiei Evangheliei printre păgâni, adoratori de idoli, și la distrugerea puterii de rezistență în fața mării invadatoare a Islamului, care a copleșit în mod definitiv vaste teritorii, unde s-a nădăjduit mult ca să se vadă domnind cunoștința despre Hristos.

CAPITOLUL V

VALDENZII ȘI ALBIGENZII

1) MIȘCĂRI SPIRITUALE ÎN OCCIDENT (100—1230)

Frații din Bosnia și din alte regiuni ale Balcanilor, traversând Italia pentru a se duce în sudul Franței, au găsit pretutindeni credincioși care împărtășeau credința lor și care erau în totul de acord cu doctrina lor. Clerul romano-catolic îi numea bulgari, catari, patarini, etc. și potrivit uzanțelor din Asia Mică și Balcani de secole, afirmau cum că ei erau manicheeni.

Pe lângă cercurile de care aparțineau acești frați, s-au mai format și altele în mijlocul bisericii din Roma. Au rezultat mișcări spirituale care au cîștigat o mulțime de persoane atașate numai cu numele de biserică Romei, însă care au părăsit slujbele catolice pentru a se uni cu aceia care citeau și explicau Cuvîntul lui Dumnezeu. Printre acești învățători, unul din cei mai eminenți a fost Pierre de Bruys, predicator capabil, care înfruntînd pericolele timp de douăzeci de ani, a călătorit în Dauphine, în Provence, în Languedoc și în Gascogne, întorcînd mulțimi la învățăturile Scripturilor, și făcîndu-le să abandoneze superstițiile care le-au fost propovăduite. El a fost ars pe rug la Saint Gilles în 1126. El a arătat din Cuvîntul lui Dumnezeu că nu trebuie să se boteze decât

după ce s-a ajuns la o vîrstă de a înțelege și că nu este necesar de a clădi biserici, pentru că Dumnezeu primește în orice loc adorări sau închinăciuni sincere. El învăța că crucifixurile nu trebuiescenerate, ci mai degrabă să fie privite cu groază, pentru că ele reprezintă instrumentul de tortură al Domnului nostru Isus Hristos și că pîinea și vinul nu devin trupul și sîngele lui Hristos, ci că ele sînt numai simboluri care ne aduc aminte de moartea Sa și în sfîrșit că rugăciunile și faptele bune ale celor vii, nu pot, ca să vină în ajutorul celor morți".

Un diacon, Henry de Lausanne, călugăr din Cluny s-a alăturat lui Pierre de Bruys. Prezența sa remarcabilă, vocea sa puternică și darul său de orator, au atras mulțimea. Prin denunțarea nelegiuirilor revoltătoare care abundau, prin explicațiile sale convingătoare ale Scripturilor, și prin zelul său excesiv el a adus multă lume la pocăință și la credință, și printre ei au fost și păcătoși notorii, a căror viață a fost în întregime schimbată. Preoții care încercau să i se împotrivesc, erau îngroziți cînd îl ascultau povăduind cu atîta putere mulțimilor care îl urmau. Departe de a fi îngrozit prin moartea violentă a fratelui său mai bătrîn în credință, care era tot atît de admirat, el a continuat mărturia sa pînă în ziua cînd Bernard de Clairvaux, la acea epocă omul cel mai puternic din Europa, a fost chemat să i se împotrivesc, singurul — se socotea atunci — care ar putea reuși. Bernard a găsit bisericile goale și întregul popor plecat dela cler. Henry a fost obligat să fugă. Totuși elocvența și autoritatea lui Bernard nu au oprit decît temporar mișcarea, care nu depindea de un om, ci era de ordin spiritual și influența întreaga populație. Timp de mai multă vreme, Henry a putut scăpa de dușmanii săi pentru a-și continua opera sa cu îndrăzneală. El căzu în sfîrșit în mîinile clerului și fu pus la închisoare unde muri fie de moarte naturală, fie de moarte violentă (1147).

După obiceiul înrădăcinat al epocii de a da nume sectare acelor care reveneau la învățătura Scripturilor, mulți din acești credincioși au fost numiți „petrobrussieni" sau „henricieni", epitete pe care ei nu le-au acceptat niciodată. Bernard de Clairvaux se plîngea cu amărăciune că ei nu voiau să poarte nici un nume al întemeietorilor lor. El scria : „Dacă îi întrebați cine este autorul sectei lor, ei refuză să vă dea un nume. Unde se poate găsi vreerezie care să nu aibă propriul ei conducător de erezie ? Maniecheienii îl aveau pe Mani ca conducător și învățător; sabelienii, pe Sabelius ; arienii, pe Arie ; eunomienii, pe Eunomius, nestorienii, pe Nestor. Nu există o epidemie de acest fel, care să nu aibă întemeietorul ei, dela care a primit numele și existența. Sub ce nume

sau titlu trebuie ca să fie clasați acești eretici ? Sub nici unul în adevăr, căci erezia lor nu este de obîrșie omenească și ei nu au primit-o dela nici un om" Și Bernard a tras concluzia că ei au primit-o dela 'demoni !

Numele de „albigenzi" nu a fost cunoscut înainte de sinodul dela Lombers aproape de Alpi, către mijlocul secolului al XH-lea. Oamenii aduși aci ca acuzați, făcură o mărturisire de credință foarte asemănătoare cu aceea pe care ar fi putut-o face un romano-catolic. Ei au fost totuși condamnați pentru că nu au vrut să confirme declarațiile lor prin jurămînt. Și totuși ei botezau copiii mici. Acest lucru demonstrează că acești credincioși influențați prin diferitele mișcări religioase de atunci, nu erau toți ajunși la unul și acelaș punct în divergențele lor privitor la învățăturile bisericii romano-catolice. La această epocă s-au sădit în suflete mari tulburări spirituale și tot felul de idei ciudate. Erezile ca și adevărul au găsit un teren prielnic. Unii din cei care au fost condamnați de" biserică, pare să fi fost „mistici". Mulți au fost acuzați în mod fals de „manicheism". În adevăr unii au fost atașați la această doctrină dar și unii nevinovați au fost astfel confundați cu cei vinovați.

În popor, frații au fost foarte frecvent numiți „oameni buni" și în general s-a dat mărturie bună despre viața lor exemplară ca și despre simplitatea și evlavia lor, care era în contrast cu desfrîul clerului.

În 1167, la Saint Felix de Caraman, aproape de Toulouse, a avut loc o conferință a conducătorilor acestor biserici, la care a luat partea activă și un bătrîn din Constantinopole. El a adus vești bune despre progresul bisericilor din propria lui țară, ca și din România, Bulgaria și Dalmația. În 1201, vizita unui alt conducător venit din Albania, a fost ocazia unei treziri întinse în în sudul Franței.

Unii din frați și-au consacrat tot timpul lor, ca să călătorească vestind Cuvîntul. Ei au fost numiți „desăvîrșiți", căci după îndemnul din Matei 19.21 : „Dacă vrei să fii desăvîrșit, vinde tot ce ai, împarte la săraci și vei avea o comoară în cer ! Apoi vino și urmează-Mă" ; ei nu aveau nimic, nu aveau nici cămin și lucrau în mod literal după aceste cuvinte. S-a înțeles totuși că nu toți erau chemați să urmeze această cale și că majoritatea credincioșilor, cu toate că recunoșteau că ei și bunurile lor aparțineau lui Hristos, trebuiau ca să-L slujească în sînul familiilor lor, continuînd să-și îndeplinească îndatoririle lor obișnuite.

2) ALBIGENZII

Civilizația din Languedoc, Provence, și din sudul Franței era mai avansată decât în alte țări. În general au fost opoziții aici privitor la dominația bisericii romano-catolice; de asemenea s-au găsit aici numeroase congregații de credincioși care se adunau în afara bisericii catolice.

Aceștia erau adeseori numiți „albigenzi” după numele orașului Albi, unde erau foarte numeroși. Însă ei singuri nu și-au dat niciodată acest nume, care a fost adoptat numai mai târziu. Ei întrețineau legături strânse cu frații din țările învecinate — care se numeau „valdenzi”, „săracii din Lyon”, „bogumili”, sau altfel. Papa Inocențiu al III-lea ordonă contelui de Toulouse, Raymond al VI-lea, care guverna Provence și conducătorilor și prelaților din sudul Franței, de a izgoni pe acești eretici. Acest lucru ar fi însemnat minarea țării. Raymond a căutat să ciștige timp, însă în curând el s-a găsit angajat într-un conflict fără ieșire cu papa, care în 1209 proclamă o cruciadă împotriva lui și împotriva popoului său. Tot așa ca și cruciaților care riscaseră totul pentru a salva locurile sfinte din mâna sarazinilor, li s-au oferit indulgențe tuturor acelor care au participat la misiunea foarte ușoară de a devasta provinciile cele mai fertile ale Franței. Această promisiune legată de perspectiva jefuirii și desfrîului, au atras sute de oameni. Sub ocrotirea înalților demnitari clericali și conduși în mod milităresc de Simon de Montfort, om capabil dar excesiv de crud și ambițios, s-a devastat deci pământul cel mai frumos și mai bine cultivat din Europa. Timp de douăzeci de ani ea a fost scena unei campanii feroce și nelegiuite și a fost transformată într-o jale. Când orașul Beziers a fost somat să se predea, catolicii și dizidenții se uniră pentru a rezista, cu toate că au fost avertizați că, dacă locul va fi luat, nici un suflet nu se va putea salva. Orașul căzu, și câteva zeci de mii, care se refugiaseră acolo au fost omorâți. După luarea unei alte localități „La Minerve” s-au descoperit circa o sută patruzeci de credincioși, femeile într-o casă și bărbații în alta stînd în rugăciune și așteptînd soarta lor. De Montfort făcu să se pregătească o grămadă de lemne și le porunci sau să se convertească sau să se urce pe rug. Ei au răspuns că nu recunoșteau nici autoritatea papei, nici cea a preoților, ci numai a lui Hristos și a Cuvîntului Său. Focul a fost aprins și fără nici o ezitare acești martori s-au aruncat în flăcări.

Aproape de acest loc, în apropiere de Narbonne, a fost stabilită inchișiția (1210) sub conducerea lui Dominic, fondatorul

ordinului dominicanilor. La Sinodul de la Toulouse (1229) unde inchișiția a devenit o instituție permanentă, s-a interzis laicilor citirea Bibliei, cu excepția Psalmilor în limba latină. S-a decretat de asemenea, că ea nu trebuie tradusă în nici una din limbile țării. Inchișiția a terminat lucrarea începută de cruciadă. Mulți frați au fugit în Balcani, alții s-au împrăștiat în țările vecine. Civilizația din Provence a dispărut și provinciile din sud, care pînă atunci erau independente, au fost încorporate la regatul Franței.

3) VALDENZII DIN PIEMONT (70—1700)

În văile alpine ale Piemontului, au existat de secole congregațiuni de credincioși purtînd numele de frați, cunoscuți mai târziu sub numele de „valdenzi” însă nu cu consimțămîntul lor. Ei au stabilit că așezarea lor în aceste locuri datează încă din timpul apostolilor. Ca mulți alții — așa zișii catari, paulicieni, <etc. — acești credincioși nu erau reformați” ei nedepărtîndu-se niciodată de la modelul Noului Testament, în opoziție cu romano-catolicii, greco-ortodocșii și alții. Ei au păstrat într-o anumită măsură tradiția apostolică. Încă din zilele lui Constantin, a existat întotdeauna o suită de propovăduitori ai Evangheliei, care au întemeiat biserici, fără a fi fost niciodată influențați de legăturile existente între biserică și stat. Aceasta explică prezența în regiunea Taurus și în văile alpine, a unei congregațiuni de creștini bine întemeiate pe Sfînta Scriptură, eliberați de idolatrie și de orice alt rău, dominant atunci în biserică recunoscută în general. În locul liniștit al munților, acești valdenzi nu au fost atinși de desfășurarea bisericii romano-catolice. Pentru ei Sfînta Scriptură era autoritatea inviolabilă în materie de doctrină și de disciplină, pe care — nici timpul, nici împrejurările — nu au putut să facă ca puterea ei să se micșoreze. Se spune despre ei, că tot felul lor de a gîndi și de a lucra era un efort pentru a se conforma caracterului creștinismului de la început. O dovadă că ei nu erau „reformatori” constă în aceea că ei erau toleranți față de biserică romano-eoalică, căci orice reformator trebuie — pentru a justifica acțiunea sa — să insiste ca putere asupra falsității de care s-au despărțit. În relațiile cu contemporanii lor, care părăsiseră biserică romano-catolică, ca și mai târziu în tratativele lor cu oamenii „Reformațiunii” se remarcă frecvent această tendință de a recunoaște binele din biserică persecutoare.

Inchizitorul Reinerius, mort în 1259, raportează cele ce urmează : „In ceeace privește sectele vechilor eretici în număr de mai mult de șaptezeci, prin grația lui Dumnezeu ele toate au fost nimicite cu excepția manicheienilor, arienilor, roncarienilor și leoniștilor care au năpădit Germania. Printre toate aceste secte existente sau nu, nici una nu este atât de dăunătoare pentru biserică cum este cea a leoniștilor și aceasta pentru trei motive : Primul, este lunga durată a acestei erezii, căci se crede că ea există din timpul lui Silvestru, după alții că ar exista din timpurile apostolice. Al doilea, este că leoniștii se găsesc aproape pretutindeni,, aproape nu există țară, unde ei să nu se găsească. Al treilea, este că dacă toate celelalte secte îngrozesc ascultătorii lor prin enormitatea hulelor lor împotriva lui Dumnezeu, leoniștii au o mare aparență de evlavie, avînd o conduită curată înaintea oamenilor, atașîndu-se cu credință de lucrurile lui Dumnezeu, ca și în toate articolele privind mărturisirea de credință. Numai că ei hulesc biserica romano-catolică și clerul și că mulțimea laicilor este foarte dispusă să-i creadă". Mai tîrziu, Pilichdorf, un alt adversar înverșunat scrie că valdenzii sînt aceia care declară a avea existența lor din timpul papei Silvestru.

Unii au sugerat ideia că Claudiu, episcopul de Turin, ar fi întemeietorul valdenzilor. în adevăr el a avut multă legătură cu acești frați și au trebuit ca să se îmbărbăteze unii pe alții. însă valdenzii au o origine mult mai veche. Marc Aureliu Rorencu, stareț al mînăstirii Saint Roche din Turin, a fost însărcinat în 1630 ca să scrie o istorie a valdenzilor. El crede că ei își au originea lor din timpurile cele mai îndepărtate și că este imposibil de a stabili data originii lor. în secolul al IX-lea și al X-lea, ei nu erau o sectă nouă. El adaugă că la această epocă ei erau cunoscuți ca o specie de ațîțători la dezordine, încurajînd opiniile deja existente. El scrie de asemenea că Claudiu din Turin poate fi socotit ca unul dintre ei, pentru că el a refuzat să cinstească sfînta cruce, a respins venerarea și invocarea sfîntilor și a fost unul din principalii iconoclaști (împotriva cultului icoanelor). în comentariul său asupra Epistolei către Galateni, Claudiu învață lămurit îndreptățirea prin credință și demonstrează eroarea bisericii care s-a îndepărtat dela acest adevăr.

Frații din Piemont au avut întotdeauna cunoștința de originea lor și istoria lor alăturîndu-se în întregime acelora din aceste văi. Din secolul al XIV-lea, cînd țara lor a fost invadată și cînd ei au trebuit să negocieze cu autoritățile din țările vecine, ei au afirmat în mod constant acest lucru. Principilor de Savoia, cu care au avut mult timp de a face, le-au declarat fără a se teme de

contrazicere, uniformitatea credinței lor din tată în fiu și că fac acest lucru din timpuri străvechi, poate chiar din vremea apostolilor, în 1544 ei spuseseră regelui Franței Francisc I : „Această credință este cea care ne-a fost transmisă de către bunicii (strămoșii) noștri din mîna în mîna, după cum ea a fost învățată și practică în tot timpul de către predecesorii noștri". Cîțiva ani mai tîrziu ei au mai spus prințelului de Savoia : „Alteța voastră să aprecieze că religia pe care noi o practicăm nu datează nici de astăzi nici de cîțiva ani în urmă, cum pretind dușmanii noștri. Ea este religia părinților noștri, a bunicii noștri și a strămoșilor noștri cei mai îndepărtați. Ea se urcă la sfînți, la martiri, la cei care au mărturisit și la apostoli". Cînd valdenzii au luat legătură cu reformatorii secolului al XVI-lea, ei spuseră : „Strămoșii noștri ne-au povestit adeseori că noi existăm încă din vremea apostolilor. Totuși în toate lucrurile noi sîntem de acord cu Dvs. și gîndim ca Dvs. Din timpurile apostolilor noi am rămas fermi în ceeace privește credința". Cînd s-au întors în văile lor în 1689, conducătorul lor Henry Arnaud spunea : „Chiar și adversarii valdenzilor declarau eă religia lor este atât de veche cît și numele lor onorabil". Apoi el citează pe Reinarius, inchizitorul care într-un raport pe care îl adresează papei cu privire la credința acestor credincioși. „...Ei au existat din timpuri străvechi". Arnaud urmează mai departe". Nu este greu de dovedit că această sărmană ceată de oameni credincioși locuiau în văile Piemontului mai mult cu patru secole înainte de apariția acestor personaje extraordinare, Luther, Calvin și alte lumini ale Reformei. Biserica lor nu a fost niciodată reformată, pentru că ea poartă titlul evanghelic. Valdenzii descind de fapt din acești refugiați din Italia, care după ce sfîntul Pavel predicase Evanghelia în această țară, au părăsit ținutul lor frumos și ca femeia menționată în Apocalipsa, s-au ascuns în acești munți sălbateci, unde pînă în această zi, ei au transmis din tată în fiu Evanghelia în toată curăția și simplitatea ei așa-cum a propovăduit-o sfîntul Pavel".

4) SĂRACII DIN LYON (1160—1318)

Pierre Valdo, comerciant și bancher cu bunăstare, a fost determinat să caute mîntuirea sufletului său din cauza morții subite a unuia din oaspeții săi la o serbare pe care a dat-o el. El s-a interesat atât de însuflețit de Scriptură, încît în 1160, el a întrebuițat elevi pentru a traduce din ea anumite porțiuni în limba romană, care se vorbea în acea regiune.

El a fost mișcat de povestirea vieții sfântului Alexis, care și-a vândut toată averea sa și care a întreprins un pelerinaj în Țara Sfântă. Un teolog a atras atenția lui Valdo asupra cuvintelor Domnului din Matei 19.21 : „Dacă vrei să fii desăvârșit, du-te de vinde ce ai, dă la săraci, și vei avea o comoară în cer ! Apoi vino și urmează-Mă". În consecință el a dat soției sale toate bunurile sale funciare (1173), a vândut restul și l-a împărțit la săraci. Cîțva timp el s-a consacrat studiului Sfințelor Scripturi, apoi în 1180 a început să călătorească și să propovăduiască, inspirîndu-se din cuvintele Domnului : „A trimes pe ucenicii Săi, doi cîte doi înaintea Lui în toate cetățile și în toate locurile pe unde avea să treacă El". Și le-a zis : „Mare este secerișul, dar puțini sînt lucrătorii ! Rugați dar pe Domnul secerișului să scoată lucrători la secerișul Său". „Duceți-vă î lată vă trimet ca pe niște miei în mijlocul lupilor. Să nu luați cu voi nici pungă, nici traistă ; nici încălțăminte și să nu întrebați pe nimeni de sănătate pe drum".

Valdo și tovarășii săi au călătorit și au propovăduit în felul acesta, ceace a făcut ca să fie numiți „săracii din Lyon". Cererea lor (1179) de a fi recunoscuți de către biserică, fusese deja respinsă cu dispreț la al treilea sinod dela Latran sub papa Alexandru al III-lea. În 1184 ei fură izgoniți din Lyon și excomunicați printr-un edict imperial. Împrăstiați prin ținuturile învecinate ei au propovăduit cu putere. Numele de „Săracii din Lyon" a devenit unul din multiplele nume ale acelor care îl urmau pe Hristos în învățătura Sa.

Un inchișitor David de Augsburg spune : „Secta „săracilor din Lyon" și altele asemenea ei sînt cu atît mai periculoase, pentru că ele sînt îmbrăcate într-o aparență de evlavie... conduita de zi cu zi a acestor oameni este în exterior smerită și modestă, însă orgoliul domnește în inimile lor. Ei spun că ar avea printre ei oameni evlavioși; însă văd, — adaugă el — că noi avem oameni mult mai buni și mult mai mulți decît ei, care nu sînt îmbrăcați numai în aparență cu această calitate, în timp ce la cei eretici nu există decît evlavie acoperită de fățarnicie". O veche cronică raportează că deja în 1177 : „ucenici de ai lui Pierre Valdo au venit din Lyon în Germania și au început să propovăduiască la Franckfurt și Niirenberg, însă că ei au dispărut în Boemia, pentru că sinodul dela Niirenberg primise ordin de a-i prinde și de a-i arde pe rug".

Legăturile lui Pierre Valdo cu valdenzii au fost atît de intime că mulți l-au desemnat ca întemeietor al acestei secte, în timp ce după alții numele de „valdenzi" derivă după văile alpine „Vallenses" unde acești credincioși trăiau în număr mare. Este

adevărat că Valdo era stimat cu mîndrie printre ei. Totuși el nu putea fi întemeietorul sectei, deoarece „valdenzii" își întemeiau credința și practicile religioase pe Sfînta Scriptură și urmau pe urmele primilor credincioși. Dîndu-li-se numele unui om stimat din mijlocul lor, lumea din afară nu făcea altceva decît să imite obiceiurile adversarilor lor, care nu voiau să le recunoască dreptul de a se numi „creștini" sau „frați". Pierre Valdo și-a continuat călătoriile sale și a atins în sfîrșit Boemia, unde muri în 1217, după ce lucrase ani de-a rîndul și semănase cu mîinițe pline grîul cel bun, care a produs în timpul lui Huss și mai tîrziu, un seceriș spiritual în această țară. Pierre Valdo și ceata sa de predicatori, au dat un impuls extraordinar lucrărilor misionare ale valdenzilor, care pînă atunci rămaseră mai degrabă izolați în văile lor îndepărtate, însă care de atunci înainte merseră să propovăduiască peste tot Cuvîntul.

5) FRANCISCANII ȘI DOMINICANII

Au existat în sînul bisericii romano-catolice multe suflete care sufereau din cauza creșterii spiritului lumesc și care suspinau după o trezire spirituală, dar care nu au părăsit biserica lor, pentru a se atașa la grupurile de credincioși care se străduiau să-și modeleze viața lor după principiile Scripturii. În 1209, chiar atunci cînd papa Inocențiu al III-lea a inaugurat cruciada împotriva sudului Franței, Francisc d'Assisi, în vîrstă atunci de 25 de ani, asistă într-o dimineață de iarnă la o slujbă religioasă care i-a revoluționat viața sa. El a auzit cuvintele din capitolul al zecilea al Evangheliei după Matei, pe care Domnul Isus le-a adresat ucenicilor Săi, cînd i-a trimes ca să propovăduiască și s-a gîndit că aceasta era calea, către reforma după care tînjea și că astfel el trebuie să meargă să propovăduiască Evanghelia în sărăcia și în smerenia cea mai absolută. Astfel s-a născut ordinul fraților franciscani, care s-a răspîndit repede pe tot pămîntul. Francisc era un minunat propovăduitor, care a știut ca să atragă mulțimile la el prin abnegația sa și prin firea salirișfită. În 1210 el merse la Roma cu mica sa grupă, a primilor săi ucenici și obținu dela papa, nu fără oarecare greutate, aprobarea verbală a „ordinului" lor și permisiunea de a propovădui. El avu în curînd atîția oameni doritori de a se alătura franciscanilor, încît pentru a răspunde nevoilor celor ce voiau să păzească orînduirile lor și ca să-și păstreze ocupația lor obișnuită, a fost necesar ca să se întemeieze „ordinul al treilea". Terțiarii

își păstrau ocupațiunile lor laice, totuși se supuneau unei reguli de conduită, al cărei model se găsește în principiu în învățăturile Domnului Isus date apostolilor Săi. Ei s-au angajat ca să dea înapoi cîștigurile realizate în mod necinstit, să se împace cu dușmanii lor, să trăiască în pace cu toți, să se consacre rugăciunii și faptelor de milostenie, să păzească posturile și ajunurile, să plătească dările către biserică și să practice respectul (pietatea) față de cei morți. Ei nu trebuiau ca să depună jurămînt, nici să pună mîna pe armă, nici să întrebuițeze un limbaj vulgar. Francisc dorea cu ardoare întoarcerea la Dumnezeu (convertirea) paginilor și mahomedanilor ca și cea a compatrioților săi. În două rînduri el a riscat ca să-și piardă viața încercînd să propovăduiască necredincioșilor din Palestina și din Maroc.

În 1219 avu loc al doilea capitol (adunare) general al ordinului, și numeroși frați au fost trimiși în toate țările dela Germania pînă la Africa de Nord și mai tîrziu în Anglia. Cinci dintre ei au suferit martiriul în Maroc. În curînd i-a devenit lui Francisc imposibil de a mai putea controla „ordinul” mereu crescînd. Organizarea a fost încredințată unor oameni care au urmat un ideal diferit și spre marea mîhnire a întemeietorului, orînduirea despre sărăcie a fost modificată. După moartea sa la 1226, despărțirea/leja existență între frații strict și frații prea liberi s-a accentuat. Frații stricti sau spirituali au fost persecutați. Patru dintre ei au fost arși pe rug la Marsilia (1318) și în același an, papa a declarat ca erezie învățătura „că Hristos și ucenicii Săi nu ar fi posedat nimic”.

Aceste noi ordine călugărești, dominicane și franciscane ca și cele mai vechi, au fost provocate de o dorință sinceră pentru izbăvirea de relele intolerabile care domneau în biserică și în lume. Ele erau expresia suspinului sufletului după Dumnezeu. În timp ce ordinele vechi se ocupau peste tot cu mîntuirea personală și de sfințire, cele de dată mai recentă s-au consacrat în a ajuta omnia înconjurătoare care suferă, în mizeria ei. Aceste două instituțiuni — ordinele călugărești și ordinele propovăduitorilor — au exercitat un oarecare timp o influență largă despre bine. Totuși, fiindcă ele erau întemeiate pe idei omenești, ele au degenerat repede și au devenit instrumente ale răului, întrucît ele s-au împotrivit aceluia care căutau trezirea în aceea de a se conforma Scripturilor și de a le răspîndi.

Istoria călugărilor și a fraților la diferite epoci, dovedește că orice mișcare spirituală este condamnată atunci cînd ea este închisă în limitele bisericii catolice sau a altor sisteme asemănătoare. Ea coboară în mod inevitabil la nivelul pe care l-au căutat mai

întîi să-l reformeze. Ea își cumpără libertatea de a nu fi persecutată cu prețul vieții interioare.

Francisc d'Assisi și Pierre Valdo au înțeles amîndoi în același fel învățătura Domnului și s-au predat Lui fără rezerve. Și unul și altul prin exemplul lor și prin învățătura lor au cîștigat un mare număr de suflete și au transformat tot felul lor de a trăi. Totuși cînd primul a fost recunoscut de către religia Romei, iar al doilea a fost respins, asemănarea s-a transformat în contrast (deosebire izbitoare). Legătura lor intimă cu Domnul poate că a rămas aceeași, însă activitatea exercitată de către cei doi oameni s-a deosebit foarte mult. Franciscanii fiind înglobați în sistemul romano-catolic, contribuiau prin a atașa sufletele la acest sistem, în timp ce Valdo și compania sa de predicatori au condus mulțimile spre Sfintele Scripturi de unde ele s-au adăpat cu bucurie din izvoarele nesecate ale mîntuirii.

6) AȘA ZIȘII ERETICI PERSECUTAȚI ; DOCTRINA LOR (1100—1500)

În 1163 un sinod al bisericii romano-catolice, convocat la Tours de către papa Alexandru al III-lea, interzice orice legătură cu valdenzii, din cauza ereziei demne de muncile iadului, cunoscută de multă vreme în interiorul Toulon-ului”.

Către sfîrșitul veacului al XI-lea a existat la Metz o biserică valdenză importantă care avea în folosință traduceri ale Bibliei. La Cologne a existat din cele mai vechi timpuri o biserică și cînd în 1150 un mare număr dintre membrii ei au fost executați, judecătorul lor a declarat : „Ei au mers la moarte nu numai cu răbdare dar și cu entuziasm”. În Spania, regele Alfons d'Aragon, a lansat un edict împotriva valdenzilor, unde spune că făcînd acest lucru, el a lucrat ca și predecesorii săi. Ei erau în număr mare în Franța, în Italia, în Austria și în alte țări. În 1260 ei erau găsiți în 42 de parohii ale diecezei din Passau, și un preot din Passau scria atunci : „în Lombardia, în Provence și în alte părți ereticii au mai multe școli decît teologii și mult mai mulți ascultători. Ei vorbesc în mod liber și învață poporul la adunări solemne în piețe sau *iih* cîmp deschis. Nimeni nu îndrăznește să li se împotrivescă din cauza puterii și din cauza numărului mare de admiratori ai lor.

La Strasburg în 1212 dominicanii arestaseră deja cinci sute de persoane făcînd parte din bisericile valdenze. Ele aparțineau

tuturor claselor : rcbili, preoți, bogați, săraci, bărbați și femei. Prizonierii declarară că ei aveau mulți frați în Elveția, Italia, Germania, Boemia etc. Optzeci dintre ei, între care doisprezece preoți, bărbați și femei au fost dați pradă flăcărilor. Conducătorul lor, un bătrîn cu numele Ioan, a declarat înainte de a muri : „Noi toți sîntem păcătoși, însă nu credința noastră ne face păcătoși și noi nu sîntem vinovați de blestemul de care sîntem acuzați fără motiv. Noi ne bizuim pe iertarea păcatelor noastre și acest lucru fără ajutorul oamenilor și nici în virtutea meritului propriilor noastre fapte". Bunurile martirilor au fost împărțite între biserică și autoritatea civilă a cărui putere era în slujba bisericii.

În 1263 un decret al papei Grigore al IX-lea declară : „Noi excomunicăm și pedepsim prin anatema pe toți ereticii catari, patarini, săracii din Lyon, arnoldiști și alții oricare ar fi numele lor pentru că ei în adevăr au diferite vederi, însă în fond ei aparțin împreună și se înțeleg între ei, într-un anumit punct din cauza vanității lor". Inchizitorul David de Augsburg admite că înainte sectele nu erau decît una singură și că acum ele se unesc în fața dușmanilor lor. Aceste note răslețe scoase din multele altele sînt suficiente ca să demonstreze că bisericile primitive erau foarte răspîndite în Europa în secolele al XII-iei și al XIII-lea și că în anumite țări ele erau atît de numeroase și influente încît se bucurau de o libertate destul de mare, în timp ce în altă parte ele erau expuse la foarte crude persecuții. În sfîrșit că, sub nume diferite și cu anumite divergențe de puncte de vedere, ele au rămas în mod esențial una și erau în permanentă legătură și împărtășire unele cu altele.

Doctrinile și practicile acestor frați—cunoscuți sub numele de valdenzi, au arătat prin caracterul lor că ele nu erau rodul unei încercări de reformă a bisericii romano-catolice și a celei ortodoxe, de a le readuce pe căi mai scripturale. Ele nu poartă nici o urmă a influenței acestor biserici. Ele indică dimpotrivă continuitatea unei vechi tradiții derivate dintr-o cu totul altă sursă — învățătura Scripturii și practicile bisericii primitive. Existența lor dovedește că au existat întotdeauna oameni ai credinței de o mare putere și inteligență spirituală, care au menținut în biserici o tradiție foarte asemănătoare acelei cunoscute în timpurile apostolice și foarte îndepărtată de cele pe care le-au elaborat bisericile dominante.

În afară de Sfintele Scripturi valdenzii nu aveau nici o mărturisire de credință și nici vreo orînduire oarecare. Nici un om, oricît de eminent ar fi fost, nu avea dreptul de a se pune alături de Sfintele Scripturi. Și totuși, de-a lungul veacurilor și în toate țările, ei au mărturisit aceleași adevăruri și au păstrat aceleași forme de cult. Pentru ei nu a existat o mai înaltă descoperire decît cuvintele

lui Hristos din Evangheliile, și dacă uneori li se părea imposibil de a împăca unele din Cuvintele Sale cu alte porțiuni din Scriptură, ei le acceptau așa cum erau și acționau după cum credeau ei în simplitatea Evangheliilor. A urma pe Hristos, a păzi cuvintele Sale, a imita exemplul Său, acesta era scopul lor suprem. „Duhul lui Hristos — spuneau ei — lucrează în orice om în măsura în care acest om ascultă pe Hristos și îl urmează cu credincioșie. Numai Domnul singur poate să ne facă capabili de a înțelege cuvintele Sale. Acela care-L iubește, va păzi poruncile Sale. Pentru a te putea uni cu valdenzii, era necesar ca să crezi unele adevăruri, considerate ca esențiale. O oarecare libertate, era lăsată față de problemele care dădeau naștere la îndoială sau la divergențe de păreri. Ei susțineau că mărturia interioară a Duhului lui Hristos, care locuiește în noi, este de supremă importanță, deoarece cele mai înalte adevăruri pornesc din inimă pentru a atinge gîndul și nu printr-o nouă descoperire, ci prin o mai clară înțelegere a Cuvîntului. Ei dădeau primul loc predicii de pe munte, pe care o socoteau ca o regulă de viață pentru copiii lui Dumnezeu. Ei se opuneau vărsării de sînge și pedepsei cu moartea. Ei nu întrebunțau niciodată forța în materie de credință și nu dădeau în judecată pe aceia care le făceau rău. Totuși un mare număr au întrebunțat armele pentru apărarea lor personală sau cea a familiilor lor, atunci cînd ei au fost atacați în văile lor. Exceptînd anumite ocazii, ei refuzau să presteze jurămînt, și nu întrebunțau cu ușurință nici numele lui Dumnezeu și nici al lucrurilor sfinte. Ei contestau dreptul pe care și-l aroga biserica romano-catolică de a deschide sau de a închide calea mîntuirii și nu credeau în eficacitatea sacramentelor sau a oricărui alt ritual pentru obținerea mîntuirii, care vine numai dela Hristos prin credință și care se manifestă prin fapte de dragoste. Ei mărturiseau doctrina suveranității lui Dumnezeu prin alegerea prin har, unită cu cea a liberei voințe a omului. Ei credeau că în toate timpurile și în toate bisericile au existat oameni luminați de Dumnezeu. Ei se foloseau de scrierile lui Ambrosiu, Augustin, Hrisostom, Bernard de Clairvaux și alții încă, neacceptînd totuși chiar ceea ce ei au scris, ci numai ceea ce corespundea cu învățătura primitivă a Scripturilor. Nu se întîlnea la ei această plăcere pentru dispute teologice și polemici religioase, atît de frecvente în alte părți. Ei erau gata să moară pentru adevăr, dînd o mare importanță evlaviei practice și dorind a sluji lui Dumnezeu în mod liniștit făcînd binele.

În problemele bisericii, valdenzii iubeau simplitatea și nimic la ei nu era care să corespundă cu formele adoptate de către biserica Romei, ceea ce însă nu împiedica bisericile și pe bătrîni de a

accepta responsabilitățile lor cu cea mai mare seriozitate. Credincioșii se uneau cu cei bătrâni pentru luarea de hotărâri în materie de disciplină și pentru numirea bătrânilor. Sfânta Cină era pentru toți credincioșii și se distribuia sub formă de pâine și vin. Ei o luau în amintirea trupului Domnului care s-a dat pentru ei și vedeau în aceasta un puternic imbold de a se oferi ei înșiși ca jertfă vie. „În ceea ce privește botezul — scria un adversar Pseudo-Reimer (1260)—unii se înșeală declarând că copiii, mici nu pot fi mântuiți prin botez, deoarece Domnul a zis : „cine va crede și se va boteza va fi mântuit”. Însă un copil mic nu poate încă să creadă.

Valdenzii credeau în succesiunea apostolică prin punerea mâinilor acelor care se simțeau cu adevărat chemați să primească acest har. Ei învățau că biserica Romei și-a pierdut această binecuvîntare, atunci cînd papa Silvestru a acceptat unirea bisericii cu statul, în timp ce ei și-au păstrat-o. Dar ei admiteau că dacă împrejurările nu permit punerea mâinilor, Dumnezeu poate să dea harul necesar și fără această practică.

Cei pe care ei îi numeau „apostoli” erau peste tot activi prin mărturisirea lor. În timp ce bătrînii și priveghetorii rămîneau la căminurile lor și în bisericile lor, apostolii călătoreau încntinuu pentru a vizita. Cei „desăvîrșiți” cum erau ei numiți se deosebeau de alți ucenici ai lui Hristos prin faptul că ei ascultau de porunca Domnului de a vinde tot ceea ce ei aveau pentru a-L urma în timp ce ceilalți care de asemenea erau chemați ca să-L slujească, slujeau în locul unde ei se găseau. Apostolii valdenzi nu aveau nici bunuri, nici cămin, nici familie. Uneori ei rupeau chiar legăturile deja formate. Ei duceau o viață de abnegație, de lipsuri și de primejdii. Ei călătoreau în condiții de extremă simplitate, fără bani, fără haine de schimb, conținnd pe frații pe care ei îi vizitau în privința trebuințelor lor materiale. Ei mergeau întotdeauna doi câte doi, unul mai în vîrstă decît celălalt, cel mai tînăr slujind pe cel mai în vîrstă. Vizitele lor erau foarte apreciate și erau tratați cu toate semnele de respect și dragoste. Pentru a evita pericolele acelei epoci ei circulau adeseori ca negustori. Cei mai tineri vindeau mărfuri ușoare, cuțite, ace, etc. Ei nu cereau niciodată nimic. Mulți dintre ei făceau serioase studii medicale pentru a fi capabili să îngrijească pe bolnavii pe care îi întâlneau. Ei erau numiți adeseori „Prietenii lui Dumnezeu”. Ei erau aleși cu mare prudență căci, Șe credea că mai mult valora un singur apostol cu adevărat consacrat decît o sută de alții a căror chemare în această slujbă era **ma** i puțin evidentă.

Apostolii alegeau sărăcia, însă pe de altă parte fiecare biserică socotea grija față de cei săraci ca o datorie importantă. Adeseori

cînd casele particulare deveneau neîncăpătoare, se clădeau săli simple de adunare, la care erau adăugate apartamente pentru a găzdui săracii și bătrînii.

Mijloacele cele mai căutate pentru menținerea vieții spirituale erau citirea personală a Scripturilor, cultul de familie și frecvențele conferințe.

Acești credincioși nu luau deloc parte la problemele guvernamentale ; ei spuneau că apostolii au apărut adeseori în fața tribunalelor, însă nu au șezut niciodată pe scaunul de judecător. Ei apreciau educația alături de spiritualitate. Mulți din cei care vesteau Cuvîntul obținuseră grade universitare. Papa Inocențiu al III-lea (1198—1216) a dat despre ei o dublă mărturie, spunînd că printre valdenzi, laicii educați erau însărcinați cu propovăduirea și că valdenzii nu voiau să asculte pe un om în care **nu** era Dumnezeu.

Pacea relativă care era în văile valdenzilor, a fost tulburată cînd în 1380 papa Clement al VH-lea a trimis un călugăr ca inchiizitor pentru a pedepsi pe eretici. **În** cei treisprezece ani care au urmat, 230 persoane au fost arse pe rug și bunurile lor împărțite între **in**chizitori și magistrații țării. **În** timpul iernii anului 1400 persecuția s-a întins încă, și mai multe familii se refugiară în munții cei înalți unde mulți copii, femei, chiar și bărbați au murit de foame și de frig. **În** 1486, o bulă papală a lui Inocențiu al VUI-lea, autoriză pe arhiepiscopul din Cremona să stîrpească pe eretici și optsprezece mii de oameni invadară văile. Atunci țărani începură să se apere și profitînd de caracterul specific muntos al țării pe care îl cunoșteau atît de bine, ei respinseră forțele dușmane. Dar conflictul dură mai mult de o sută de ani.

7) BE GĂRZII

Începînd din secolul al XH-lea, s-au găsit rapoarte despre casele unde săracii, bătrînii și infirmii trăiau împreună, lucrînd după puterile lor și ajutați prin darurile binefăcătorilor generoși. Ocupanții acestor case nu erau legați prin nici o juruință și nu cerșeau niciodată așa cum se făcea în mînăstiri. Aceste aziluri aveau totuși un caracter religios. Ele erau numite refugii sau azile și ocupanților le plăceau ca să fie numiți „săracii lui Hristos”. Lîngă casă se adăuga adeseori o infirmerie unde surori de caritate se devotau ca să îngrijească bolnavii, în timp ce frații țineau școli unde ei învățau. O astfel de instituție era cu plăcere numită : „casa lui Dumnezeu” de către frați. Mai tîrziu au existat casele „begar-

zilor" și „beghinelor”, după cum ele adăposteau bărbați sau femei încă de la început ele au fost suspectate că ar avea tendințe „eretice” și este cert că ele adăposteau adeseori credincioși care se ascundeau aici în timpul persecuțiilor. Cu timpul ele au fost privite ca fiind instituții „pur eretice” și mulți din ocupanții lor au fost dați la moarte. În ultima parte a secolului al XIV-lea, autoritățile papale le luară în posesia lor și în cea mai mare parte le-au transferat franciscanilor terțiari.

CAPITOLUL VI

BISERICILE LA SFIRȘITUL EVULUI MEDIU (1300—1500)

1) Bula papală a lui Bonifaciu al VHI-lea

Influența apostolilor valdenzi și mărturia „fraților” au depășit mult limitele propriului lor cerc. În prima jumătate a secolului al XIV-lea învățătura lor era mai răspândită decât oricând mai înainte.

În 1302 papa Bonifaciu al VHI-lea publică o bulă papală, declarând că supunerea față de papa romano-catolic era necesară pentru mântuirea oricărei ființe omenești, de unde trebuia să se deducă, că nu există în lume nici o altă autoritate venind de la Dumnezeu decât cea a papei. Împăratul Ludovic de Bavaria, punându-se în fruntea mișcării de protest împotriva acestei pretenții a papei de la Roma, puse sub interdicție cea mai mare parte a imperiului său.

În acest conflict, Marsilio de Padua, protejat și stimat de către împărat, jucă un mare rol prin scrierile sale, în ciuda declarației papale, declarând că nu a citit niciodată vreun text mai eretic decât acesta. Născut la Padua (la 1270), Marsilio a studiat la universitatea din Paris unde s-a distins. În 1324 el a publicat scrierea sa „Defensor Pacis”, prin care stabilea în mod lămurit după Sfintele Scripturi, legăturile dintre biserică și stat. El spune